

Zbornik Instituta za kriminološka
i sociološka istraživanja
2017 / Vol. XXXVI / 2 / 111-120
Pregledni naučni rad
UDK: 343.53(497.11)

PRIVREDNA KRIVIČNA DELA U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

Vladimir Miletić*
Prvi osnovni sud u Beogradu

U radu se analiziraju sa aspekta pravne teorije i sudske prakse pojam, karakteristike i sistematika privrednih krivičnih dela prema novim zakonskim rešenjima u Republici Srbiji. Radi se o izuzetno društveno opasnim oblicima protivpravnih ponašanja odgovornih lica, pravnih lica, ali i fizičkih lica kojima se krše propisi u oblasti privrednog poslovanja uopšte ili u pojedinim oblastima privrede (trgovina, proizvodnja, platni promet, finansijski ili fiskalni sistem, osiguranje itd.) i kojima se prouzrokuje šteta imovini drugih pravnih lica ili društvenoj zajednici u celini. Krivična dela protiv privrede su najteži oblici privredne delinkvencije gde još spadaju i privredni prestupi i privredni prekršaji za čije su učinioce propisane kazne zatvora, novčane kazne i mere bezbednosti.

KLJUČNE REČI: zakon / privreda / povreda / ugrožavanje / krivično delo / odgovornost / sankcija

UVOD

Od najstarijih vremena istorija beleži različite slučajeve pojavnog ispoljavanja kažnjivih, protivpravnih i zabranjenih ponašanja (Orlović, 2013:28-51) pojedinaca i grupa u raznim sferama društvenog života, a posebno u oblasti privređivanja, poslovanja, proizvodnje i prometa dobara i vršenja usluga, odnosno u oblasti obezbeđenja javnog reda i mira, bezbednosti javnog saobraćaja ili zaštite životne sredine. Sva ta nedozvoljena, zabranjena i kažnjiva ponašanja u oblasti društvenih

* E-mail: vlad.miletic@gmail.com

odnosa, uopšte mogu se nazvati jednim zbirnim imenom – javnopravni delikti, kazneni delikti ili delinkvencija.

O pojmu privredne delinkvencije, iako se radi o staroj pojavi, jer je nastankom privrede nastala i prva društvena organizacija u obliku države – u savremenoj (pa i starijoj) krivičnopravnoj, kriminološkoj, bezbednosnoj, socijalno-patološkoj literaturi ne postoji jedinstveno shvatanje. Šta više često se pojam privredna delinkvencija zamenjuje pojmom ekonomske (ili čak finansijske) delinkvencije. Tako se pod privrednom delinkvencijom podrazumevaju sva kažnjiva dela koja su usmerena na zloupotrebe i druge vidove protivpravnosti u vezi sa organizacijom i funkcionisanjem privrednog sistema i finansijskog poslovanja (Stevanović, 2013:101-103). Postoje i takva shvatanja (Bošković, 1998: 283-288) koja razlikuju privrednu delinkvenciju u širem i u užem smislu. U širem smislu privredna delinkvencija obuhvata sva protivpravna ponašanja koja su izvršena na štetu društvene imovine (ova shvatanja su posebno bila zastupljena u bivšoj SFR Jugoslaviji kako bi se istakao povišeni stepen pravne zaštite društvene imovine). U užem smislu privredna delinkvencija obuhvata samo kažnjiva, zabranjena, protivpravna ponašanja koja su upravljena protiv privrede, odnosno protiv organizovanja, upravljanja i funkcionisanja privrednog sistema države.

Ekonomska ili privredna delinkvencija (Novoselec, 2001: 71-86) podrazumeva sve oblike kriminalne aktivnosti koje su usmerene protiv ekonomskog sistema i njegovog funkcionisanja, bez obzira da li su preduzete u sklopu ekonomskog poslovanja ili izvan njega. No, u teoriji ima i takvih shvatanja koja smatraju da je pojam ekonomske delinkvencije uže sadržine od privredne delinkvencije. Prema ovom shvatanju ekonomsku delinkvenciju čine nedozvoljene aktivnosti usmerene isključivo protiv ekonomskih odnosa, dok privredna delinkvencija pored ovako shvaćene ekonomske delinkvencije obuhvata i delikte protiv službene dužnosti u privredi, pa čak i imovinsku delinkvenciju.

1. KARAKTERISTIKE PRIVREDNE DELINKVENCije

Nešto je manje neslaganja među teoretičarima kada se analiziraju karakteristike privredne delinkvencije. To je i logično jer navođenje više ili manje karakteristika nije od većeg značaja prilikom određivanja sadržine ove vrste delinkvencije (Bedi, 2013: 412-429).

Kada govorimo o privrednoj delinkvenciji (Sučević, 1997: 171-173) onda na prvom mestu ističemo da ona obuhvata sveukupnost protivpravnih, društveno nedopuštenih, zabranjenih i kažnjivih ponašanja pojedinaca ili pravnih lica koja su upravljena na zajednička društvena dobra ili vrednosti. Ta društvena dobra predstavljaju, zapravo, objekt zaštite privredne delinkvencije. Njega čini skup različitih društvenih vrednosti i interesa kao što su: 1) privreda (kao sveukupnost privrednih aktivnosti domaćih i inostranih privrednih subjekata), 2) jedinstveno tržište u smislu nesmetanog kretanja robe, sredstava, novca i ljudi, 3) poreski i carinski sistem kao deo monetarno-fiskalnog sistema, 4) poslovanje (unutrašnji

robni promet i spoljnotrgovinsko poslovanje) i 5) sigurnost platnog prometa kao osnova, baza finansijskog sistema države (Novoselec, 2007: 371-434).

Pod privredom (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007: 213-221) se podrazumeva skup delatnosti kojima se ostvaruje proizvodnja i raspodela dobara i vrše usluge neophodne za život ljudi. Proizvodnja je uslov postojanja društva i pokretač njegovog razvoja. Kao takva ona predstavlja neprekidan proces kojim se zadovoljavaju ljudske potrebe za dobrima i uslugama, a s druge strane kojim se stvaraju uslovi za opstanak, pa i dalji razvoj društva u celini. Odnosi koji vladaju u procesu proizvodnje, vršenja usluga i raspodele dobara predstavljaju najvažnije društvene odnose. To je i razlog zašto se ovi odnosi ne prepuštaju stihiji, već se organizovano uređuju i usmeravaju. Tako sistematski uređeni odnosi, koji se zasnivaju na određenom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju, čine privredni sistem države (Kovčo Vukadin, 2007: 435-493).

Dakle, privredna delinkvencija je uperena upravo protiv društvenih odnosa koji vladaju u procesu proizvodnje, vršenja usluga i raspodele dobara. To su različite delatnosti kojima se povređuje, ugrožava ili ometa normalan i zakonit tok procesa proizvodnje, udruživanje rada i sredstava i slobodno odvijanje poslovanja i prometa robe i usluga na celokupnoj teritoriji države ili ugrožava poverenje u novac, znakove za vrednost i hartije od vrednosti (sigurnost platnog prometa) ili se pak, povređuju pojedina privredna dobra. Poseban značaj sa aspekta pravne zaštite imaju carinski i poreski sistem kao važan segment monetarno-fiskalnog sistema države u celini.

Danas privrednu delinkvenciju karakteriše izuzetno veliki broj različitih oblika i vidova ispoljavanja protivpravnih ponašanja pojedinaca i pravnih lica koja su usmerena protiv privrede u celini ili njenih pojedinih vidova, segmenata. Šta više uočava se i tendencija povećanja broja ove vrste delikata zbog sve dinamičnijih privrednih odnosa i privrednog poslovanja. Ta tendencija je prisutna u gotovo svim savremenim zakonodavstvima, pa tako i u zakonodavstvu Republike Srbije na početku trećeg milenijuma, i odraz je sve većeg umnožavanja privrednih delatnosti i njihovog širenja na nove prostore, uz istovremeno umnožavanje, širenje, ekspanziju, pa i internacionalizaciju nezakonitih i protivpravnih radnji sa ciljem da se brzo i na lak način pribavi protivpravna imovinska korist. Promene koje su nužna karakteristika razvoja privrede dovode i do promena u oblasti inkriminacija tako da je ovde prisutna velika dinamika u sferi određivanja broja, obima, sadržine i oblika ispoljavanja privredne delinkvencije (Pavlović, 1996: 233-268). To ukazuje da privredna delinkvencija (Kaleb, 2006: 67-91) pokazuje izuzetno veliku prilagodljivost savremenim privrednim kretanjima i to ne samo u pojedinim državama, već i u međunarodnim ekonomskim odnosima.

Prikrivenost privredne delinkvencije se ispoljava u vidu izuzetno velike "tamne" ili "sive" brojke. To znači da iskazani podaci o kretanju, obimu, strukturi i dinamici ove vrste delinkvencije retko kada odgovaraju stvarnom stanju u društvu, u životu. Ova je karakteristika (Orlović, Pajčić, 2007: 695-738) posledica, između ostalog, i čvrste povezanosti svih subjekata u okviru ekonomskih (privrednih) odnosa, dugotrajnosti tih odnosa, interesnoj povezanosti i sl. Pored toga, ove subjekte karakteriše i prilično "dobro" poznavanje zakonskih i podzakonskih propisa koji uređuju privredno

poslovanje, tako da svoju nedozvoljenu aktivnost najčešće i usmeravaju upravo ka marginama dozvoljenog privrednog poslovanja koristeći određene praznine, nedorečenosti, nelogičnosti, pa i česte izmene privrednih propisa koji su neumitni pratilac brzog ekonomskog razvoja (Novosel, 2007: 739-783).

Privrednu delinkvenciju dalje, karakteriše postojanje blanketnih privrednih propisa (Vešović, 1981: 30-38). Za utvrđivanje postojanja i vrste nekog od delikata potrebno je da se konsultuje neki drugi zakon ili podzakonski propis iz oblasti privrednog prava ili privrednog poslovanja, odnosno drugi opšti akt. Radnja izvršenja se u ovim slučajevima sastoji upravo u postupanju protivno tim drugim propisima, njihovom svesnom kršenju ili nepostupanju po njima.

Privredna delinkvencija (Derenčinović, 2003: 3-9) ima karakter *delicta propria*. Radi se, naime, o deliktima koji mogu biti učinjeni samo od određenih lica, dakle, lica koja imaju određeno zakonom predviđeno svojstvo odgovornog lica u privrednom društvu ili drugom privrednom subjektu (Terek, 1998: 144-146), domaće ili strano službeno lice. Najveći broj ovih dela se može učiniti samo u postupanju preduzeća, ustanova ili organizacija koje obavljaju privrednu delatnost (Jovašević, 2017: 195-208.). Privrednu delinkvenciju (Selinšek, 2006: 78-101) čine različite vrste delikata zavisno od vrste objekta zaštite, obima i intenziteta nastale posledice, svojstva učinioaca, načina i sredstva izvršenja dela.

2. VRSTE PRIVREDNIH DELIKATA

Pojedini oblici javnopravnih delikata postojali su, dakle, od najstarijih vremena i u svim periodima razvoja društvene zajednice, odnosno u svim društvenim sistemima. No, danas, obzirom na obim u kome se vrše, na njihovu raznovrsnost, opasnost ugrožavanja ili povrede zaštićenih dobara i veliku prouzrokovanu materijalnu štetu pojedincima, pravnim licima, pa i čitavoj društvenoj zajednici, ovi delikti, posebno u oblasti privrede u celini ili njenim pojedinim segmentima, vidovima ili oblastima poslovanja dobijaju poseban značaj i pobuđuju posebnu pažnju ne samo stručne, već i opšte javnosti, pa i celog društva. Sva ta interesovanja i naponi samo su rezultat traženja odgovora na pitanje na koji se način, kojim merama i kojim sredstvima društvo može i mora blagovremeno, na zakonit, efikasan i kvalitetan način uspešno suprotstaviti svim oblicima i vidovima delinkvencije uopšte, pa tako i privredne delinkvencije.

Jedna od mera koju društvo ima na raspolaganju u borbi sa nabujalim i naraslim oblicima i vidovima kršenja propisa u oblasti društvenog i privrednog života jeste i privredno kazneno pravo (Simović, Jovašević, Simović, 2016: 2-5) u najširem smislu reči. Ovo kazneno pravo (Petrović, Jovašević, Ferhatović, 2016: 13-16) propisuje sistem delikata, određuje pravila o odgovornosti i kažnjivosti njihovih učinilaca za različite privredne delikte i uređuje postupak izricanja i izvršenja sankcija prema učiniocima ovih kažnjivih dela. U tom smislu pozitivno kazneno pravo (Jovašević, 2012: 241-262) Republike Srbije danas karakteriše postojanje tri vrste delikata – kažnjivih ponašanja. To su: a) krivična dela, b) privredni prestupi i c) prekršaji. Materija svake od ove tri vrste javnopravnih delikata regulisana je propisima

posebne oblasti kaznenog prava, pri čemu pored niza sličnosti ili identičnih rešenja, ove grane prava moraju da izgrađuju i primenjuju specifične načine, metode i sredstva borbe protiv učinilaca kažnjivih ponašanja, primenjujući pri tome i posebna pravila postupanja. Postojanje tri vrste kažnjivih dela u savremenom kaznenom pravu Republike Srbije rezultat je, na prvom mestu, određenih specifičnih društvenih potreba i koncepcija koje su u tom pogledu usvojene u konkretnom društvenom, pravnom i privrednom sistemu i načina njegovog reagovanja na nedozvoljena i kažnjiva ponašanja pojedinaca i pravnih lica u cilju zaštite prava, sloboda i interesa društva kao zajednice, pravnih lica, ali i svakog pojedinca.

Privredna delinkvencija, dakle, predstavlja sveukupnost protivpravnih, zabranjenih, kažnjivih ponašanja fizičkih i pravnih lica kojima se krše zakoni, drugi propisi i opšti akti u oblasti privrednog poslovanja i kojima se prouzrokuje šteta (najčešće imovinskog, materijalnog karaktera) drugim fizičkim i pravnim licima, pa i celoj državi, odnosno međunarodnoj zajednici u celini. To su različiti oblici ispoljavanja činjenja (Selinšek, 2007: 218-221) ili nečinjenja (propuštanja) kojima fizička ili pravna lica kao subjekti privrednog poslovanja u većoj ili manjoj mjeri prouzrokuju povrede ili ugrožavaju privredu u celini ili pojedine vidove, segmente privrednog poslovanja (carinski sistem, fiskalni – poreski sistem, finansijski sistem, trgovinu, proizvodnju, unutrašnji robni promet, spoljnotrgovinsko poslovanje, osiguranje itd).

No, napadajući privredna dobra, vrednosti ili interese kršenjem, povredom propisa iz oblasti privrednog poslovanja, istovremeno se povređuje ili ugrožava i imovina, odnosno imovinska prava i interesi drugih fizičkih ili pravnih lica ili čak države u celini čime se prouzrokuje imovinska šteta većem ili manjem iznosu (Jovašević, Ikanović, 2012: 213-221). Sva ta različita ponašanja koja se odvijaju u oblasti povrede, narušavanja ili kršenja pravila privrednog poslovanja, odnosno njegovog zakonitog, efikasnog, kvalitetnog i blagovremenog funkcionisanja predstavljaju različite vrste delikata - kaznenih dela.

3. POJAM I KARAKTERISTIKE PRIVREDNIH KRIVIČNIH DELA

Najteži oblik privredne delinkvencije predstavljaju privredna krivična dela. To su krivična dela protiv privrede koja su predviđena u: a) Krivičnom zakoniku iz 2005.godine¹ u glavi dvadeset drugoj i b) sporednom, pomoćnom ili dopunskom krivičnom zakonodavstvu. Kao što i sam naziv ove glave kaže, objekt zaštite ovih privrednih krivičnih djela je trojako određen. To su (Jovašević, 2017: 156-162): 1) privreda (kao sveukupnost privrednih aktivnosti domaćih i inostranih privrednih subjekata), 2) jedinstveno tržište Republike Srbije u smislu nesmetanog kretanja robe, sredstava, novca i ljudi i 3) finansijski, poreski i carinski sistem.

Pod privredom (Gačić, 1989: 39-41) se podrazumijeva skup delatnosti kojima se ostvaruje proizvodnja i raspodela dobara i vrše usluge neophodne za život ljudi.

¹ Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

Proizvodnja je uslov postojanja društva i pokretač njegovog razvoja. Kao takva ona predstavlja neprekidan proces kojim se zadovoljavaju ljudske potrebe za dobrima i uslugama, a s druge strane, kojim se stvaraju uslovi za opstanak, pa i dalji razvoj društva u celini. Odnosi koji vladaju u procesu proizvodnje, vršenja usluga i raspodele dobara predstavljaju najvažnije društvene odnose. To je i razlog zašto se ovi odnosi ne prepuštaju stihiji, već se organizovano uređuju i usmjeravaju. Tako sistematski uređeni odnosi, koji se zasnivaju na određenom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju, čine privredni sistem države (Kovčo Vukadin, 2007: 435-493).

Krivična djela protiv privrede su uperena upravo protiv društvenih odnosa koji vladaju u procesu proizvodnje, vršenja usluga i raspodele dobara. To su različite delatnosti kojima se povređuje, ugrožava ili ometa normalan i zakonit tok procesa proizvodnje, udruživanje rada i sredstava i slobodno odvijanje poslovanja i prometa robe i usluga na celokupnoj teritoriji Republike Srbije ili ugrožava poverenje u novac, znakove za vrednost i hartije od vrednosti (sigurnost platnog prometa) ili se pak, povređuju pojedina privredna dobra (Orlović, 2009: 1-25). Poseban značaj sa aspekta krivičnopravne zaštite imaju carinski i poreski sistem kao važan segment monetarno-fiskalnog sistema države u celini (Ibrahimpasić, 1956: 55-62).

Krivična dela protiv privrede treba razlikovati od privrednog kriminaliteta (Daničić, 2007: 1055-1078). U privredni kriminalitet spadaju, pored krivičnih dela iz ove glave Krivičnog zakonika, i krivična dela koja su predviđena u drugim glavama Zakonika, ali kojima se pored privrede napadaju i druga društvena dobra i vrednosti koja imaju pretežniji, prevalentniji značaj, pa su ona i sistematizovana u druge odgovarajuće glave kao krivična dela protiv npr. (imovine, službene dužnosti, životne sredine, opšte sigurnosti ljudi i imovine, bezbednosti javnog saobraćaja itd.). Prema tome, privredni kriminalitet je širi pojam od krivičnih dela protiv privrede. U privredni kriminalitet, pored krivičnih dela protiv privrede, ulaze i sva druga krivična dela kojima se ugrožavaju odnosi u privredi ili nanosi šteta privrednom poslovanju ili njenim dobrima, bilo da su predviđena u osnovnom krivičnom zakonodavstvu ili u sporednom, pomoćnom ili dopunskom krivičnom zakonodavstvu.

Pored krivičnih dela kojima se ugrožavaju privredni odnosi, dobra i vrednosti postoje i druge kažnjive delatnosti kojima se ostvaruju iste posledice. To su privredni prestupi i privredni prekršaji koji predstavljaju delatnosti pravnih lica i njihovih odgovornih lica kojima se povređuju pravne zabrane u oblasti privrednog poslovanja.

Veći broj krivičnih dela iz ove glave ima blanketni karakter (Vešović, 1981: 30-38). Za utvrđivanje bića tih dela potrebno je da se konsultuje drugi zakon ili podzakonski propis iz oblasti privrednog prava ili privrednog poslovanja, odnosno drugi opšti akt. Takva dela su npr. poreska utaja, nedozvoljena trgovina, nedozvoljena proizvodnja, kao i sva ostala dela gdje je upotrebljen izraz "neovlašćeno" ili "nedozvoljeno". Radnja izvršenja se ovde sastoji upravo u postupanju protivno tim drugim propisima, njihovom svesnom kršenju ili nepostupanju po njima.

Neka dela iz ove glave imaju karakter *delicta propria*, jer mogu biti učinjena samo od određenih lica, lica koje imaju određeno zakonom predviđeno svojstvo

odgovornog lica u preduzeću ili drugom privrednom subjektu (Terek, 1998: 144-146). Najveći broj ovih dela se može učiniti samo u postupanju preduzeća, ustanova ili organizacija koje obavljaju privrednu delatnost (Orlović, Pajčić, 2007: 695-738), a to je prema članu 112. stav 21a. KZ svaka delatnost proizvodnje i prometa roba, vršenja usluga i obavljanja drugih delatnosti na tržištu radi sticanja dobiti ili ostvarivanja drugog ekonomskog interesa.

Kao odgovorno lice (Rogić Hadžalić, Novosel, 2006: 56-98) u smislu učinioca ovih dela prema članu 112. stav 5. KZ (posle novele iz decembra 2012.godine) smatra se lice koje na osnovu zakona, propisa ili ovlašćenja vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica, zatim lice kome je faktički povereno obavljanje tih poslova, kao i službeno lice ako se ne radi o krivičnim delima protiv službene dužnosti.

Privredna krivična dela (Novoselec, 2009: 78-92) ili krivična dela protiv privrede, poslovanja, sigurnosti platnog prometa, jedinstva tržišta, te krivična djela iz oblasti carina ili oblasti poreza su uglavnom umišljajna dela. Iz nehata može biti učinjen samo mali broj dela: prouzrokovanje stečaja, odavanje poslovne tajne, pranje novca.

4. SISTEMATIKA PRIVREDNIH KRIVIČNIH DELA

Privredna krivična dela u krivičnopravnom sistemu Republike Srbije predstavljaju izuzetno brojna krivična dela. Tako ih Krivični zakonik predviđa u glavi dvadesetdrugoj, u odredbama čl. 223-245. KZ. Pošto se radi o velikom broju inkriminacija, moguće je izvršiti njihovu deobu prema različitim kriterijumima.

Prva je podela privrednih krivičnih dela prema izvoru, pa se razlikuju: a) krivična dela predviđena u Krivičnom zakoniku – osnovna, prava ili apsolutna privredna krivična dela i b) krivična dela predviđena u sporednom, pomoćnom, dopunskom krivičnom zakonodavstvu – dopunska, nepravna ili relativna privredna krivična dela.

Sledeća deoba privrednih krivičnih dela se može izvršiti njihovom neposrednom objektu zaštite. Tako se privredna krivična dela se mogu sistematizovati na: 1) opšta privredna krivična dela – krivična dela koja se mogu izvršiti u svim oblastima privrede i privrednog poslovanja, b) monetarna (finansijska) krivična dela – krivična dela koja za objekt zaštite imaju monetarni ili finansijski sistem, c) fiskalna krivična dela – krivična dela koja za objekt zaštite imaju poreski i carinski, dakle, fiskalni sistem, d) stečajna krivična dela - krivična dela koja za objekt zaštite imaju zakonito sprovođenje stečaja privrednih subjekata, e) privatizaciona krivična dela - krivična dela koja za objekt zaštite imaju zakonito sprovođenje postupka privatizacije preduzeća i drugih privrednih subjekata, f) berzovna krivična dela – krivična dela koja za objekt zaštite imaju zakonito funkcionisanje berzanskog poslovanja i g) trgovačka krivična dela – privredna krivična dela koja za objekt zaštite imaju zakonito odvijanje trgovine.

Sledeća je deoba privrednih krivičnih dela na (Jovašević, 2012: 241-263): 1) opšta privredna krivična dela- krivična dela koja mogu da se izvrše u svim oblastima privrednog poslovanja ili privrednog života i 2) posebna privredna krivična dela –

krivična dela koja mogu da se izvrše samo u pojedinim, tačno određenim oblastima, segmentima ili vidovima privrednog poslovanja (npr. trgovine, proizvodnje, bankarstva, berze, osiguranja i sl.).

No, privredna krivična dela mogu da se razlikuju i s obzirom na svojstvo njihovog učinioca. Prema ovom kriterijumu sva privredna krivična dela se mogu sistematizovati u dve grupe. To su: 1) privredna krivična dela koja može da izvrši svako lice i 2) privredna krivična dela koja može da izvrši samo određeno lice, lice sa posebnim, specijalnim svojstvom npr. službeno ili odgovorno lice, zastupnik, predstavnik (*delicta propria*).

I konačno, privredna krivična dela možemo sistematizovati s obzirom na oblik krivice učinioca sa kojim preduzima radnju izvršenja. Tako se razlikuju: 1) umišljajna privredna krivična dela – koja se preduzimaju sa umišljajem i koja su brojnija, gde se opet izdvajaju krivična dela koja se preduzimaju sa direktnim umišljajem (gde je namera, cilj, pobuda učinioca element njihovog bića) i 2) nehatna privredna krivična dela – koja se preduzimaju sa nehatom kao blažim oblikom krivice npr.: pranje novca, prouzrokovanje stečaja, odavanje poslovne tajne.

ZAKLJUČAK

Od najstarijih vremena istorija beleži različite slučajeve pojavnog ispoljavanja kažnjivih, protivpravnih i zabranjenih ponašanja pojedinaca i grupa u raznim sferama društvenog života, a posebno u oblasti privređivanja, poslovanja, proizvodnje i prometa dobara i vršenja usluga. Ukupnost takvih nedozvoljenih, zabranjenih i kažnjivih ponašanja fizičkih i pravnih lica u oblasti privrede, poslovanja naziva se privredna, ekonomska ili finansijska delinkvencija.

O pojmu privredne delinkvencije, iako se radi o staroj pojavi, jer je nastankom privrede nastala i prva društvena organizacija u obliku države, u literaturi ne postoji jedinstveno shvatanje. Tako se najčešće pod privrednom delinkvencijom podrazumevaju sva kažnjiva dela koja su usmerena na zloupotrebe i druge vidove protivpravnosti u vezi sa organizacijom i funkcionisanjem privrednog sistema i finansijskog poslovanja. U okviru ove delinkvencije, zavisno od vrste, prirode, značaja i karaktera delikta, razlikuju se tri vrste kažnjivih dela. To su: a) privredna krivična dela, b) privredni prestupi i c) privredni prekršaji.

Najteži i najopasniji oblici i vidovi ispoljavanja privredne delinkvencije smatraju se krivična dela. Ona su predviđena u Krivičnom zakoniku (prava privredna dela) ili u sporednom, dopunskom krivičnom zakonodavstvu (neprava privredna krivična dela) za čije učinioce –odgovorna lica i pravna lica su propisane kazne i druge vrste krivičnih sankcija. Radi se o veoma brojnoj grupi krivičnih dela sa različitim oblicima ispoljavanja radnje izvršenja (u vidu činjenja – aktivne radnje ili nečinjenja – pasivne radnje), sa različitim posledicama koje se ogledaju na privredu u celini ili pojedine vidove, segmente privrednog poslovanja sa namerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi za učinioca ili drugo fizičko ili pravno lice.

LITERATURA

- (1) Bedi, D. (2013). Analiza suzbijanja gospodarskih prijevара u Republici Hrvatskoj, *Policija i sigurnost*, Zagreb, 3, str. 412-429.
- (2) Bošković, M. (1998). *Kriminalistika metodika*, Beograd: Policijska akademija.
- (3) Derenčinović, D. (2003). Sedam pitanja u vezi utvrđivanja pojma odgovorne osobe u hrvatskom kaznenom pravu i sudskoj praksi, *Pravo i porezi*, Zagreb, 9, str. 3-9.
- (4) Gačić, B. (1989). Neki novi pojavni oblici privrednog kriminaliteta, *Pravna misao*, Sarajevo, 9-10, str.39-41.
- (5) Jovašević, D. (2012). Korporativno krivično pravo u Republici Srpskoj, *Pravna riječ*, Banja Luka, 33, str. 241-263.
- (6) Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). *Krivično pravo Republike Srpske, Posebni deo*, Banja Luka: Univerzitet Apeiron.
- (7) Jovašević, D. (2017). *Krivično pravo, Posebni deo*, Beograd: Dosije.
- (8) Kaleb, Z. (2006). *Gospodarska kaznena djela iz područja trgovačkih društava i vrijednosnih papira*, Zagreb: Narodne novine.
- (9) Kovčo Vukadin, I. (2007). Gospodarski kriminalitet – kriminološka obilježja, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, 2, str. 435-493.
- (10) Novosel, D. (2007). Financijske istrage i progon počinitelaca gospodarskog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, 2, str. 739-783.
- (11) Novoselec, P. (2007). Aktualni problemi hrvatskog gospodarskog kaznenog prava, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, 2, str. 371-434.
- (12) Orlović, A., Pajčić, M. (2007). Policijski izvidi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, 2, str. 695-738.
- (13) Orlović, A. (2009). Gospodarski kriminalitet u Kaznenom zakonu – modus operandi, *Policija i sigurnost*, Zagreb, 1, str. 1-25.
- (14) Orlović, A. (2013). *Gospodarski kriminal u Republici Hrvatskoj*, Split: Pravni fakultet.
- (15) Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb: Narodne novine.
- (16) Pavlović, Š. (1996). Neka pitanja gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj, *Zbornik radova, Aktualna pitanja hrvatskog gospodarstva i pravne prakse*, Zagreb, str. 233-268.
- (17) Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo 2*, Sarajevo: Pravni fakultet.
- (18) Rogić Hadžalić, D., Novosel, D. (2006). Pokazatelji gospodarskog kriminaliteta 1998-2004.godine, Zagreb: Narodne novine.
- (19) Selinšek, Lj. (2006). *Gospodarsko kazensko pravo*, Ljubljana: Založba GV.
- (20) Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela*, Ljubljana: Založba GV.
- (21) Simović, M., Jovašević, D., Simović, V. (2016). *Privredno kazneno pravo*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet.
- (22) Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/1013, 108/2014 i 94/2016.
- (23) Stevanović, Z. (2013). *Socijalna patologija*, Novi Pazar: Internacionalni univerzitet.
- (24) Terek, D. (1998). Prikaz nekih kaznenih djela vezanih za gospodarsko poslovanje, *Računovodstvo i financije*, Zagreb, 1, str. 144-146.
- (25) Vešović, M. (1981). Problematika blanketnih krivičnih djela na štetu društvene imovine, *Pravna misao*, Sarajevo, 9-10, str.30-38.

ECONOMIC CRIMES UNDER THE LAW OF REPUBLIC OF SERBIA

The author analyzes concept, characteristics, elements, forms of manifestation and system of economic crimes as particular form of public offences in criminal law of the Republic of Serbia from the scope of judicial theory and court practice. Economic crimes are extremely dangerous social forms of illegal misconduct by authorized persons, legal entities and entrepreneurs. In the field of economic and financial businesses in general, but particularly in trade, manufacturing, system of payment, financial or fiscal system, insurance etc., derogation of regulations cause damages and loss to other legal entities' property or community as a whole. Economic crimes are the most difficult form of economic delinquency, including commercial criminal offences and economic offences for which the perpetrators have been fined and suspended sentence and protective measures were imposed.

KEYWORDS: law/ economy/ violation/ endangerment/ criminal offence/ responsibility / sanction